

Manuskript: Medier

Tredje foredrag i kurset *Modernitetens filosofi* ved Emil Skovlykke Carlsen

Introduktion

Denne tredje aften skal handle om medier. Selve ordet betyder da også "i midten", og placeringen i foredragsrækken må om ikke andet siges at være præcis. Med en sådan centerposition kan man imidlertid undre sig over, hvordan medier kan have få samme vægt som klima, kapitalisme, demokrati og kunst. For ja, selvfølgelig er der problemer med f.eks. nyhedsdækningen, men kan det virkelig siges at være lige så vigtigt som de demokratiske udfordringer?

Som bekendt svarer filosoffer gerne på spørgsmål ved at begynde at omdefinere de begreber, der indgår i spørgsmålet, og det er også tilfældet her. Jeg vil nemlig udvide det gængse mediebegreb til at dække over væsentligt mere. I stedet for blot at udpege en del af virkeligheden, kommer medier til at udgøre knudepunktet for tilblivelsen af virkeligheden. Det er det, der giver mig mod til at tale om medier en hel aften. Selvom det ikke er let at fastholde et sådan perspektiv, da litteraturen på dette område stadig er noget prøvende, og sjældent formidles til et større publikum. Så selvom jeg trækker på en række teoretikere, er syntesen i aften min.

Udvidelse af mediebegrebet

Første aften talte vi om demokrati, og sluttede af med et citat fra Rancière, som jeg lovede at komme tilbage til. Det kommer her:

For de fremhersekende medier drukner os på ingen måde i nogen rasende strøm af billeder, som bærer vidnesbyrd om massakrer, massive folkefordrivelse og andre rædsler, der udgør vores planets samtid. (...) Hvad vi især ser på nyhedsskærmene, er de herskendes ansigt, de eksperter og journalister, som kommenterer billederne, fortæller, hvad de viser, og hvad vi skal tænke derom. Hvis rædslen banaliseres, er det ikke, fordi vi har set for mange billeder af den. Vi ser ikke for mange lidende kroppe på skærmen. Men vi ser for mange navnløse kroppe, for mange kroppe, der er ude af stand til at besvare det blik, vi retter imod den, kroppe, som gøres til genstand for omtale uden selv at få ordet. (Rancière, *Den frigjorte beskuer*)

Hvad Rancière gør, er at påpege et indholds- og et formproblem i nyhedsmediernes dækning af diverse begivenheder. Når genren byder, at eksperter formidler begivenhederne, fjernes de involveredes stemmer fra debatten. Derved bevares struktureringen af hvem der kan og ikke kan (udtale sig/vide noget/have noget at sige). I den forstand kan nyhedsmediernes, som de ser ud nu, siges at være udemokratiske i Rancièresks forstand: De opretholder det

politimæssige, og tillader ikke politik (der, som vi husker, var skabelse af dissensus, og dermed en åbning af det politimæssige mod politik).

Skulle vi karakterisere hans mediekritik, kunne vi gøre det som følger: Ved at kritisere en mere naiv nyhedskritik, der udelukkende går på indholdet, viser han sig som kritiker med blik for nyhedsgenrenes beskaffenhed og effekt. Dvs. at han træder et skridt tilbage, eller hæver sig et trin op, for på den måde at se, hvad der *også* er på spil. For det er selvfølgelig fortsat et problem, at medierne dækker visse emner mere end andre osv. Man må bare også have noget andet med.

Tænker vi i disse trin, kan vi opstille følgende niveauer af kritik:

- Kritik af indholdet
- Kritik af form/genre
- Kritik af mediets affordances
- Kritik af hvad mediet muliggør i vores bevidsthedsverdener

(1) Kritik af indholdet er altid vigtigt. Det er f.eks. et gammelkendt problem, at EU-dækningen herhjemme er uproportional med EU-lovgivningens betydning. Det samme gælder når vi påpeger, at TikTok indeholder en masse fejlinformation i alt fra politik til kostråd og beauty-tricks. Eller når Elon Musks AI, *Grok*, kritiseres for at tillade generation af nøgenbilleder (efter kontrovers nu forbeholdt betalende brugere, hvilket jo ikke er en løsning men en forretningsmodel).

(2) Når Rancière kritiserer den måde, billed- og lydmediet bruges i nyhedsformidlingen, adskiller det sig fra den rene indholdskritik. Det er ikke manglen på billeder af katastrofer, som hans kritik sigter efter. Det er *måden* de bliver fremstillet på. På samme måde kan man kritisere AI for at præsentere hallucinationer og fejlinformation på en måde, der får det til at se legitimt ud – især fordi AI endnu ikke behøver være profitabelt, og derfor ikke behøver bruge reklamer.

Med til denne kritik hører også f.eks. at AI forsøger at gætte alder ud fra den data, den har på sine brugere, og på hvad og hvordan de skriver, for så – usynligt – at ændre måden AI'en agerer på. Problemet er ikke, at der skelnes mellem indhold for børn og voksne, men at det gøres på en måde, der er usynlig, og derfor umulig at holde øje med.

(3) Går vi skridtet videre, når vi til kritikken af selve mediet. Mere specifikt dets muligheder og nødvendigheder. Således er internettet markant forskelligt fra fjernsynet, fordi det som teknologi muliggør flervejskommunikation. På samme måde er der ikke et begrænset antal kanaler, bestemt af de tilgængelige bølgelængder, hvilket betyder, at internettet muliggør lige så mange afsendere, som der er modtagere. Fjernsynet og internetmediet har altså forskellige *affordances*, siger man i fagsproget. Kritikken af hvad de gør med disse

affordances hører til andenordenskritikken, mens analyser med udgangspunkt i mediet selv er tredjeordenskritik.

(4) På det øverste trin på abstraktionsstigen, der samtidig er det mest konkrete, har vi den tyske medieteorier. I denne fjerdeordenskritik har man øje for, at medier ikke blot har at gøre med kommunikation mennesker imellem, men også er med til at forme menneskets muligheder for at danne sig selv som subjekter, fordi de udgør den materielle basis for bevidsthedsverdenens mulighed. Således placerer fjerdeordenskritikken sig i den række af filosofiske, litterære og kunstneriske bevægelser, der forsøger at forskyde det ontologiske til sfæren for ontiske operationer.

Disse meget filosofiske definitioner må udfoldes før de bliver forståelige.

De tyske medieteoritikere, der fremskrevet dette perspektiv, er inspireret af dybden i det, der kaldes fransk teori, og som dækker over arbejdet fra tænkere som Foucault, Deleuze og Derrida. Disse var alle sprogfilosofisk anlagt, og fandt grundlaget for den menneskelige eksistens i sproget. Filosofierne adskilte sig fra hinanden på mange punkter, men havde som grundlag, at sproget er forskelsdannelse, og at mening opstår af sprog. Dvs. at man ved at skelne mellem f.eks. mand og kvinde i sproget får en linse til opdeling af verden, der derved bliver meningsfuld og handlingsmæssigt navigérbar: Menneskets handlingsliv bestemmes af dets livsverden/bevidsthedsverden, som igen bestemmes af de sproglige opdelinger. Filosofisk kritik bliver derfor, for de franske 60'ere og 70'ere-filosoffer, en kritik af de sproglige opdelinger. Dette f.eks. ved at vise, at de er opstået historisk (Foucault), eller at de kan omkonstrueres på en overbevisende måde (Derrida).

De tyske medieteoritikere mente at kunne komme videre end disse franske tænkere ved at insistere på, at den forskelssætten, som går forud for sproget – eller rettere: i kraft af hvilken sproget bliver til – har et materielt fundament. Enhver forskel bliver således kun virkelig gennem en sanselig forståelse. Erkendelse og sprog er grundlæggende æstetisk, sansebaseret. Vores skelnen, i sprog og i vores bevidsthedsverden, mellem det indre og det ydre (psykologi vs. handlingsliv, inden- og udenrigspolitik osv.), skulle således være afhængig af døren. Uden døren, intet materielt fundament for forskellen på inde og ude. Således kan vi også behandle de nyere teknologier som nye fundamenter, der tillader nye forskelsdannelse, og dermed nye muligheder og nødvendigheder for mennesket. F.eks. tillod computeren i 1950'erne og 1960'erne udviklingen af den kybernetiske tænkemåde, der baserer sig på en forskelssætten i kognitionen mellem enkeltkoder af information og forholdet mellem dem. Dvs. at det tillod at forstå fornuft som en række logiske operationer på enkeltinformationer – hvilket er blevet brugt på menneskets psykologi, byers udvikling, universiteternes organisation osv.

Med denne udvidelse af mediebegrebet placerer medier sig pludelig centralt i moderniteten, fordi den teknologiske udvikling af nye medier giver nye livs-, kommunikations- og

samværsformer. Dvs. er bestemmende for hvad et menneskeliv er, hvilke muligheder der er for, hvordan et samfund kan se ud osv.

Emnerækken inden for denne form for kritik bliver da også nærmest uendelig. Vi må derfor vælge et primært ankerpunkt. Det bliver fremkomsten af internettet og af AI og dets betydning for samfundet. Dvs. at det er udviklingen fra ca. 2000 og frem, som dækkes. Selvfølgelig vil vi også kigge længere tilbage i historien, men af pladshensyn må vi holde os nogenlunde til det aktuelle.

Konkret kunne vi til at se på følgende:

- *Det demokratiske perspektiv:* Demokrati bygger ifølge *Magtudredningen 2.0* på tre søjler: (1) Borgerne skal have mulighed og forudsætninger for demokratisk deltagelse, (2) offentlige samtale osv. til demokratisk viljesdannelse og (3) kollektiv beslutningstagelse. Med andre ord: Oplysning, offentlighed, demokratiske styreform. Internettet og AI har indflydelse på alle tre dele af demokratiet, og deres påvirkning heraf må derfor undersøges.
- *Det sociale perspektiv:* Samværsformer (boformer, fester, mødesteder osv.) påvirkes også af mediernes udvikling, da vores forventninger til relationer osv. ændrer sig med mediernes udvikling. Disse må derfor undersøges
- *Det eksistentielle perspektiv:* Mennesker har brug for at leve meningsfulde og glade liv. Mediernes udvikling og anvendelse påvirker menneskets eksistensstruktur, hvilket må undersøges.

Oprindeligt ville jeg have kigget på alle tre, men da foredraget ville blive alt for langt til en enkelt aften, holder vi os til det demokratiske perspektiv. Så må det sociale og eksistentielle perspektiv evt. tages op i en diskussion mod slutningen af aftenen.

Specificering af det demokratiske perspektiv

Ifølge den bog fra *Magtudredningen 2.0* der hedder *Det danske demokratis udfordringer* gives demokratiet et trefoldigt fundament:

- Oplysning: Muligheder og forudsætning for demokratisk deltagelse
- Politisk offentlighed: Dvs. en række offentlige samtaler om samfundet, således der kan finde en demokratisk viljesdannelse sted
- Kollektiv beslutningstagelse: Dvs. at borgerne har konkret indvirkning på beslutningerne der tages i samfundet

Det er klart at oplysning, der jo må finde sted gennem en eller anden kanal (tale, samtale, kronikker, bøger, fjernsyn, internetleksika, aviser etc.), er påvirket af medierne. At den offentlige samtale ligeledes er mediebåret er også åbenlyst (for enhver viljesdannelse sker gennem et eller andet medium. Ingen offentlighed uden medier i bred forstand). Til sidst er

en del af vores konkrete deltagelsesmuligheder hvad beslutninger angår digitaliseret. MitID er den signatur, der er nødvendig for vælgererklæringer, støtte til borgerforslag osv. Så også her er medierne ind over, og må undersøges.

De tre søjler hænger desuden sammen: Ingen politisk offentlighed uden tilstrækkelig demokratisk oplysning. Og ingen meningsfuld kollektiv beslutningstagelse, uden demokratisk viljesdannelse. Alle tre søjler må derfor besidde en vis styrke, før vi kan siges at have et demokratisk samfund. Og en trussel mod blot én af søjlerne, er en trussel mod demokratiet i sin helhed.

Her må vi dog foretage endnu en indsnævring: Nemlig at vi primært beskæftiger os med oplysningen og den politiske offentlighed. Det kollektive beslutningstagelse, undtagen når denne består i dissensuskæder, vil vi ikke beskæftige os med. Dvs. ingen undersøgelse af digitale valgsystemer osv.

En brugbar ekskurs: Folkestyre, pøbelvælde, fantasmer og en plan

Siden de gamle grækere har man skelnet mellem folkestyre og pøbelvælde. Forskellen på folk og pøbel er, at folket er i stand til at føre politik, dvs. handle i fælles frihed, mens pøbelen blot reagerer. Evnen til at handle adskiller således folk fra pøbel.

Denne skelnen går igennem hele traditionen, men er i denne udformning lånt fra Hannah Arendt, der efter anden verdenskrig var meget interesseret i dette skel. For hvordan kunne Tysklands demokrati på få år forvandle sig fra et lovende folkestyre til et diktatorudpegende pøbelvælde?

En af grundene herfor var, at den offentlige samtale var forstummet i praksis, fordi der ikke længere var plads til dissensus. En anden var, at nazipartiet systematisk producerede og udbredte det, der i dag ville blive kaldt "alternative fakta". Begrebet er godt, fordi det påpeger, at der ikke er tale om simpel propaganda. Der er tværtimod tale om en systematisk indsats for at fordoble det bestående samfunds erkendelsesmæssige grundlag i et troldspejl, for således at tvivlen kan slå rod blandt vælgerne, der derved fratages evnen til at skelne mellem sandt og falsk, ret og uret – og dermed altså muligheden for oplysning og (politisk) offentlighed.

Dengang var det den billige trykpresse, der gjorde forskellen, sammen med aggressiv moderne typografi. Simple budskaber, ofte modstridende og usammenhængende, udbredt i store mængder. Rapporter fra fiktive ministerier til at rivalisere de videnskabsbårne rapporter fra de egentlige ministerier. Retorisk udformede taler, som løftede den enkelte (ariske) tysker op over landets minoriteter, og gav dem en udvej ud af tænkningen og refleksionen: At lytte til føreren, at være får, men tro sig ulv.

At jøderne kunne samle hele det tyske folks ængstelighed og usikkerhed i sig, fra den økonomiske krise over arbejdsløshed til modernitetens forandring af de gamle institutioner, kan beskrives med et begreb fra den amerikanske filosof Judith Butler: fantasmet. Dette begreb har hun oprindeligt fra en fransk filosof (Jacques Derrida), hvilket hun udlægger med en fransk psykoanalytiker (Jean Laplanche). Væsentligt er, at fantasmet skal være en selvmodsigende beholder for en befolkningsgruppes angst og frygt. Fantasmer er m.a.o. den bedste syndebug, der findes.

Da der ikke er tale om en naturlig klasse (jøder er ikke pengegriske, pædofile, magtliderlige eliter, der ønsker moralsk fordærv for en hel verden i en stor konspiration), er alle fantasmer menneskeskabte. Muligheden for at anvende disse fantasmer politisk udgør således den største fare for demokratiet, fordi den umuliggør både oplysning og offentlighed. Det er derfor den, vi må holde øje med, når vi undersøger mediernes betydning for oplysningen.

—

Et medie må derfor vurderes på følgende, sorteres efter hvilken n-ordenskritik, der er tale om:

1. Hvorvidt fantasmer fremstilles i dem
2. *Hvordan* disse i så fald fremstilles
3. Om det er særligt oplagt til konstruktionen, ekspansion og udbredelse af fantasmer
4. Om det skaber grobund for forskelssætten, der er demokratisk uheldigt

Ud over det, skal vi selvfølgelig også holde øje med det mere positive projekt:

5. Fremstilles der i vores medier det materiale, der er nødvendigt for oplysning?
6. Fremstilles dette materiale på en måde, der fremmer oplysning?
7. Er de medier, hvori oplysningen finder sted, overhovedet egnet til oplysning?
8. Hvordan påvirker medierne selve oplysningens tankeformsmæssige forudsætninger?

Fantasmer i medierne

(1) De fantasmer, der for øjeblikket spiller størst rolle i national og international politik, er for mig at se køn, race og klasse. Mere specifikt kvinder/bøsser/transkvinder, muslimer og sorte samt eliten. Disse fantasmer er alle repræsenterede i Danmark, på nærmest alle planer: Fra provinsværtshus til Christiansborg.

At kvinder har skabt en kvindeverden uden plads til mændene, at de så at sige er blevet undertrykt, er en udbredt myte i det, man kalder manosphæren. Dette strider selvfølgelig imod

alle undersøgelser af, hvem der har magten i samfundet, og af hvorfor mænd underperformer f.eks. i uddannelsessystemet, og skiller sig ud i selvmords- og ensomhedsstatistikken. Det er ydermere svært at debattere med dem, der er befinder sig inden for manofæren, pga. fantasme-strukturen i deres overbevisninger: Alt kan ledes tilbage til fantasmet. Debat er i sig selv en kvindelig form, der undretrykker manden osv. Det samme gør sig gældende for krigen mod transpersoner, hvor de tillægges alverdens dårligdomme, som jøderne i Nazityskland.

I Danmark er det især (ideen om) muslimer, der har antaget fantasmestruktur. Også de får skylden for alle mulige former for dårligdom: De tager fra statskassen uden at give igen, er civilisationsfjendtlige og ønsker sharialov i Danmark, respekterer ikke kvinders rettigheder osv. At dette svarer til en lille gruppe muslimers overbevisninger forhindrer ikke, at der er tale om et fantasme. For også blandt etniske danskere vil man kunne finde sådanne grupper. Den umenneskeliggørelse, der finder sted, er ikke opstået her i Danmark. Det er, som kvindehadet, et fantasme af internationalt format – og racehad er en gammel forteelse.

Eliten er særlig interessant, fordi det som fantasme for det meste bruges til at bekæmpe progressiv politik, dvs. politiske tiltag med det formål at staten til at hjælpe de svageste i samfundet. At der reelt er en magtelite i ethvert land betyder ikke, at fantasmet er reelt. Eliten udpeges gerne som kultureliten: Det er dem, der udtaler sig som eksperter i debatten, som forsøger at hæve niveauet osv., som hører til eliten. Dvs. at den elite, der peges på, sjældent er den egentlige magtelite. I stedet er der tale om en symbolsk elite, som den moderne verdens forfald – inklusiv alle de fantasmeramtes egne mangler – kan overføres på.

En del af disse fantasmer har fundet vej ind i vores oplysningsvæsen, særligt i nyhedspresen og i bogverdenen. Der udgives bøger inden for manofæren, som man kan låne på vores biblioteker. Der findes masser af debatinlæg og kronikker, såvel som journalistik af fastansatte journalister, i vores store dag- og ugeblade, der skriver sig ind i både kvinde- og muslimfantasmet. Det skyldes selvfølgelig, at der er sensation og derfor penge i det. Men også at debatten er ved at blive opfanget af disse fantasmer, således at der ikke så meget er tale om debat, som der er tale om kulturkrig, som vi kender det fra USA.

Det er dog stadig muligt at finde pålidelige oplysninger, f.eks. på lex.dk. Men de er på skæreblokken ved hver eneste finanslov, og var i denne omgang nær ved at forsvinde. Når AI udvikler sig, kunne man godt tro, at det vil blive brugt som argument imod nødvendigheden af lex.dk – selvom det omvendte selvfølgelig er tilfældet (jf. kapitaliseringen af staten).

(2) Den offentlige samtale rammes af denne mangel på oplysning som følge af fantasmer. For hvis man kun kan indgå i debatten ved at godtage de præmisser, der antages i fantasmerne, og hvis man henlægges til eliten, såsnart man forsøger at antaste disse antagelser, er de, der er optaget af fantasmet, i praksis uden for diskursiv rækkevidde.

Således er vi i Danmark i vores nyhedsmedier og debatmedier på vej mod amerikanske tilstande, hvor store dele af vores befolkning ikke længere kan indgå i en demokratisk samtale med hinanden. Og hvor vores politikere heller ikke kan det – hvilket må siges at være lige så slemt. For så falder to af grundstøtterne for demokratiet.

For at slå det fast: Det er ikke fordi man ikke kan diskutere kvinder, muslimer og elite på en saglig måde. Det er fordi denne saglighed allerede er forsvundet givet fantasmerne. Og at organisationer som Danmarks Radio, der ellers er statsbetalt og uden for det kapitalistiske kredsløb, arbejder sensationelt for at nå de klik og seertal, som ledelsen for DR kræver. Med Bjarne Corydon som ny chef for DR, ser det ikke ud til at ændre sig lige foreløbig.

(3) At denne forstyrrende dækning skyldes en udvikling i medieteknologi, behøver man ikke være ekspert for at se. Med internettet forsvand monopolet på massemedier, og derved blev redaktionel oversigt en mindre væsentlig del af mediebilleder. Med de sociale medier kan enkeltpersoner med nok følgere starte nye debatter, og afspore dem, der allerede er i gang. Dvs. at der ikke længere er gate-keepere på debattens tone og saglighed. Og det kan mærkes. Også på de forventninger, den enkelte borger har til sine nyheder.

Vi taler i uddannelsessammenhæng om en opmærksomheds- eller koncentrationskrise, fordi man ikke kan lære noget, hvis ikke man kan koncentrere sig om én ting i længere tid ad gangen. I et demokratisk samfund er det et problem der berører alle myndige borgere. Og det er klart, at mediernes teknologiske udvikling har haft indflydelse på denne opmærksomhedskrise.

Med AI bliver det kun værre, fordi man nu ikke blot skal navigere i et sensationalistisk medie billede. Nu bliver der navigeret for en af en AI, der er designet til at underholde snarere end oplyse. Mange danskere får deres nyheder gennem sociale medier, og på sociale medier er der ikke nogen form for menneskeskabt eller menneskeudledt kuratering. Den foregår med AIs mellemkomst, og denne optimeres efter at tjene penge. Og indhold baseret omkring fantasmer giver en fantastisk retention-rate (procentdelen af dem, der klikker på et indhold, som ser/læser det til ende), fordi det netop indoptager folk frygt, had og angst. Dens virale natur forstærkes således af de AI-baserede sociale medier, der altså kan siges at udnytte disse destruktive sider af menneskets socialpsykologi for profit. Og dermed velvilligt ligger platform til samfunds- og demokratiundergravende virksomhed, der uden om enhver redaktionel sorteringsmekanisme lader hadet blusse på profittens alter.

(4) Fordi AI-kuratering tillader konstruktionen af lukkede had-kulturer, muliggøres den ufattelige vækst i fantasmerne, som vi ser for øjeblikket. Den anti-feministiske manosphære er, i sine intime inderkredse, meget langt fra acceptabel af mainstream-mediernes. Imidlertid er denne inderkreds isoleret, og møder kun "den bredere befolkning" i AI-kuraterede indholdsstrømme, der udgøres af nærmest ligesindede. Måske lidt mindre radikale, men tæt nok på til, at det bestyrker dem i troen på fantasmets virkelighed. På den måde kan de ekstreme virkelighedsopfattelser sprede sig fra inderkredsen til mainstreamkulturen.

For at sætte det på spidsen: *AI-kuratering gør det muligt at erfare fantasmerne som eneste virkelighed, og dermed til at erfare dem som virkelige uden brug af et statsapparat. Derimod erfares det som virkeligt alene gennem bruges af de medier, der allerede føles som en forlængelse af vores egen krop.* Hvad Goebbels kun kunne drømme om, kan enhver internetbrugergruppe iværksætte på platforme, de ikke engang behøver betale for. Og dermed er der bevidsthedsmæssigt gjort plads til fantasmernes rasen igennem samfundets forskellige lag, fra periferi til centrum.

Demokrati og det digitale – mere generelt

(5) Træder vi et skridt tilbage, ser vi videre end til fantasmerne og deres trussel, kan vi spørge: Bliver der i medierne fremstillet det, som er nødvendigt for demokratisk oplysning og dannelse?

På den ene side har vi rigeligt med journalister og politiske kommentatorer, der beskæftiger sig med dansk og international politik. Der er et utal af gratis nyhedsressourcer tilgængeligt, hvis man søger efter dem, og gennem bibliotekerne kan de fleste af de betalte tilgås uden betaling. Lovforslag, domsafsigelser, udvalgsrapporter osv. er også tilgængelige på nettet, og der er folketings- og EU-oplysning man kan ringe til, hvis man har spørgsmål. Lex.dk, tidsskrift.dk, danmarksstatistik, opendata.dk osv. formidler og tilgængeliggør en hel del af den videnskabelige litteratur, som er nødvendig for at forstå den verden, vi skal agere demokratisk i. Og sådan kunne vi blive ved.

Men på den anden side er der nogle væsentlige mangler med dette system. Journaliststanden er underlagt kapitallogikken, hvilket bevirker, at politisk drama dækkes mindst lige så meget hvis ikke mere end de egentlige politiske lov- og beslutningsforslag. De dybdegående analyser, de historiske og teoretiske forudsætninger, fylder sjældent særlig meget i nyhedsdækningen, fordi det ikke anses for salgbart. Opsøger man ikke selv de mange ressourcer, som er tilgængelige, vil ens demokratiske oplysning og dannelse derfor være stærkt mangelfuld.

En sådan oplysning kan endvidere ikke henlægges til uddannelsessystemet. De unge mennesker er alt for unge til for alvor at sætte sig ind i noget, inden de er kommet så langt i systemet (universitetet), at de fleste af dem, vi ønsker at oplyse, er sorteret fra. Oplysning er myndiggørende, og skal derfor rettes mod voksne. Dem over 25 må også oplyses og dannes vedvarende. Og da dette er blevet et projekt, der kræver en bachelorgrad og selvstudium, kan vi ikke ligefrem sige, at oplysningen er lykkedes.

(6) Der mangler derfor noget kuratering og formidling på baggrund af de angivne kilder: Lovforslag, juridiske analyser osv. Men selv disse er ikke lette at producere. F.eks. er nærmest alle politiske dokumenter fra Folketinget udelukkende tilgængelige gennem ft.dk's eget interface. Dvs. at man er begrænset i de måder, hvorpå man kan behandle og gennemse lovforslag, procesdokumenter osv. At gøre disse tilgængelige for download ville tillade en

helt anden form for gennemgang af dataten – bl.a. med AI. Det kunne gøres på en smart måde gennem en API, således at det kræver en vis teknisk kunnen at fremskaffe disse data. Men det er altså ikke blevet gjort.

Hermed har vi altså bevæget os ind på fremstillingens område. Den måde, hvorpå oplysningsmaterialet fremlægges, fremmer ikke oplysning. Det gate-keeper undersøgelser til at være dem, der får et officielt samarbejde op at køre med ft.dk, og giver dermed reelt administrationen selv en fordel. Hvorfor ikke åbne denne data? Hvorfor ikke decentrere formidlingen, kurateringen, fortolkningen og analyserne af disse dokumenter? De er offentligt tilgængelige, men på så bøvlet en måde, at det er svært (uden mange ressourcer) at lave en selvstændig fortolkning og udlægning heraf.

(7) Man kan så spørge sig selv, om det er internetets strukturs skyld. Om mediet som sådan er antidemokratisk. Her må man imidlertid gå forsigtigt tilværks, for det digitale er plastisk og kan formes på mange måder. Dvs. at det som medium spænder over en lang række mulige former og genrer, funktionsmåder, muligheder og begrænsninger.

Hvad der imidlertid står fast, er at computere er mere begrænsede end mennesker. Vil man f.eks. bygge et digitalt diagnosesystem op, må man passe på at kategorierne ikke er programmeret ind, men at de kan ændres af lægen. Ellers vil lægens faglige skøn om, at en patient falder uden for den sædvanlige kategorisering, hindres af teknologien. Problemet er, at en sådan smidighed i input er omvendt proportional med effektiviseringsgraden. Hvis noget skal være smart og spare tid, skal man jo netop væk fra at skrive det hele ind manuelt. Der skal være mulighed for automatisk sammenligning på tværs af patienter, databaser osv. Der skal kunne evalueres kvantitativt snarere end kvalitativt. Grader af vellykkethed skal kunne korreleres til bestemte behandlinger osv. Kort og godt: Hvis systemet skal være effektivt, skal det have domskraft. Har det domskraft, vil det miste den menneskelige domsevne, der er så essentiel for at dissensus kan sætte sig i forandring.

Vi må derfor være yderst skeptiske overfor selv tilsyneladende harmløs digitalisering. Og vi må anskue problemet ikke blot som et rent teknisk problem, dvs. programmets udformning, men også i sammenhænge mellem program, udviklere og brugere. For det er klart, at der er forskel på f.eks. et skatteprogram, der er udviklet af en fast gruppe udviklere i SKAT, og som derfor kan omforme programmet efter de konkrete sager, som de hører om gennem deres kolleger ved telefonerne.

Med andre ord må vi have blik for den inert, som ligger i det digitale. Fordi administratorerne af et program (f.eks. skattefolkene) ikke kan ændre i programmet, er der en inert indbygget i en sådan skattesystem, som der ikke er i et, der udelukkende foregår på papir. Har socialrådgiveren et vist antal bokse, der skal tjekkes, dokumentation der skal uploades, før en sag kan lukkes, er det ikke muligt at agere lovens bløde hånd (som Herdis Møllehave har kaldt det). Og da det digitale tilmed muliggør udførlig logging af samtlige aktiviteter, må man også bygge sig uden om den form for overvågning, som er dissensus-

modstridig. For hvor en arbejder på arbejdsløshedskontoret i gamle dage måske kunne give et stempel til dem, de vurderede fortjente dem efter lovens ånd, omend de efter dens bogstav ikke skulle have den, er en sådan "ulovlig" handling i dag logget i samme øjeblik den begås. Og med AI kan ledelser og ministerier kigge deres ansattes adfærd igennem for regelbrud, hvilket jo heller ikke hjælper på viljen til at gøre det, der egentlig er hovedfunktionen: At fortolke loven helt tæt ved borgere.

(8) Nu til det sidste spørgsmål: Hvordan påvirker medierne selve oplysningens tankeformsmæssige forudsætninger? Her vil jeg især fokusere på AI, da det er her, jeg mener der er noget at komme efter. Men jeg vil også kort berøre internettet.

Det er klart, at internettet har gjort mere information tilgængeligt for flere mennesker end nogensinde før. Og at AI tillader en let indgang ind i dette massive materiale. Det kunne således se ud som om vi havde løst det ældgamle problem: Intet menneske kan nå at læse alt det menneskeskabte materiale. – For det kan jo netop en AI.

Hvad der imidlertid også står klart, er at AI ikke bruges på den måde. Det virker snarere til at der af AI produceres massive mængder misinformation, reklame og pissetårligt indhold, for at parafrasere en dansk politiker (på engelsk kaldet "slop". Da. "søbe").

En tysk medieteoriker ville om AI kunne sige, at den lader os møde os selv i umenneskeligt format. Dvs. at menneskeheden kan blive konfronteret med en statistisk afbildning af sig selv. For det enkelte menneske betyder det, at forståelsen af hvad det vil sige at vide noget ændrer sig. De elever jeg havde blev efterhånden mere og mere påvirkede af AI i deres måde at skrive på, tænke på, vurdere sandhed på osv. Fordi vi jo lærer af det, vi omgiver os med.

At vi danner os som mennesker ved en spejling i det umenneskelige er nyt. I Kina er det et problem at mange kvinder vælger at have AI-kærester i stedet for biologiske kærester, fordi der er så stor kulturel forskel på mænd og kvinder, at det er lettere at designe sin egen AI-elsker. Og man kan endda have flere, for AI kan jo ikke få sine følelser såret.

Også denne erfaring af at interagere med noget menneskeligt/menneskelignende, som man ikke kan såre, sætter sig i vores erfaring af godt og ondt. At billeder kan skabes med AI, og altså ikke behøver have nogen sammenhæng med virkeligheden, piller ved forholdet mellem virkelighed og repræsentation, således at vi ikke længere tror repræsentationen på samme måde. Eller måske endda at det tildels bliver ligegyldigt, hvorvidt der er tale om en repræsentation eller ej (som med AI-kæresterne).

Vi er meget tidligt i AI-indflydelsens æra, og kan derfor kun gisne om nogle af de mange bevidsthedsstrukturelle påvirkninger, vi kan forvente at se udfolde sig. Men at vi former os efter det ikke-menneskelige, lader vores indholdsstrømme bestemmes af det ikke-menneskelige, kan ikke være godt.

For demokratiet betyder det, at det bliver endnu sværere at oprette nogen direkte kanal til politikerne. Selve demokratiforståelsen må rykke sig, når vi ikke engang længere kan tro på, at dem vi møder i debatten på internettet, er virkelige mennesker. Når vi ikke kan stole på, at et debatindlæg fra et politisk parti er skrevet af et medlemmerne (som DF blev taget i for nogle måneder tilbage) osv.

Det positive ved AI ville her være dens oversættelsesfunktion, der potentielt kunne bringe menneskene tættere sammen. Altså at man kan instantanoversætte, og derfor tale med nærmest alle mennesker på kloden. Da oversættelse imidlertid ikke er perfekt, og da man derfor lærer mere eller mindre en hel kultur at kende gennem et sprog, vil AI-oversættelse også snyde os for det egentlige møde med den anden som Anden. Hvilket negerer en del af den demokratiske fordel.

Jeg er derfor overordnet skeptisk, omend jeg til at starte med var positivt stemt over for dens erkendelsesmæssige muligheder. Men med medieperspektivet, i de fire niveauer, kan jeg ikke se andet, end at det kommer til at ændre vores demokrati til det værre. Og at det allerede har været med til at gøre dette.